

## **EK EYLEM (EK FİİL)**

■ Ek fiil (ek eylem) “**idi, imiş, ise idir**” dir.

■ Ek fiil( ek eylem), hem **isim** , **isim soylu** ( fiilimsi, zamir, edat, zarf, sıfat) sözcüklerin **yanına** hem **fiillerin yanına** gelir.

■ **İsimlerin yanına** gelen ek eylem, **ismi yargı bildirir duruma** getirir yani **yüklem yapar**; **fiillerin yanına** gelen ek eylem ise **fiilleri birleşik kipli** yani **birleşik zamanlı** yapar.

## **ÖRNEK**

O da artık herkes gibiy**di.** ( Edatı yüklem yapmış.)

Bu projeyi hazırlayan Ali’y**miş.** (İsmi yüklem yapmış.)

Tüm olanların tek sorumlusu o**dur.** ( Zamiri yüklem yapmış.)

**ACIKLAMA:** Yukarıdaki örneklerde “**-di, -miş, -dir**” isimlere, **isim soylu sözcüklerin yanına** gelerek onları **yargı bildirir** duruma getirmiştir yani **yüklem** yapmıştır.

## **ÖRNEK**

Onu gördüğüm için çok sevin**miştim.**

Ödevlerinin hepsini cuma günü teslim et**mişlerdi.**

Onu işe al**acaksa** ona bilgi vermeliyiz.

Akşamları mutlaka yürüyüş yap**armış.**

**ACIKLAMA:** Yukarıdaki örneklerde “**-di, -miş, -se**” zaten **kip eki** almış bir **fiile** gelerek **fiili birleşik kipli** yani **birleşik zamanlı** yapmıştır.

■ Ek eylem(ek fiil) ismin veya fiilin yanına gelince **söyleyişte** ve **yazımda** “**i**” ünlüsü **düşer** ve “**-di, -miş, -se, dir**” şeklinde **kullanılır**. Ancak **istersek** ek eylemi “**idi, imiş, ise**” yapısı ile de **kullanabiliriz**.

## **ÖRNEK**

Yemekler oldukça lezzetliy**di.** (lezzetli **i**di.)

Yarıncı toplantıya Ahmet de katıl**acakmış.** (katılacak **i**miş.)

**ÖNEMLİ BİLGİ:** Ek eylemler eklendiği **sözcüğün türünü** ve **anlamını** **değiştirmez**. Yani **çekim** ekidir. **(UNUTMA!)**

## EK EYLEMİN (EK FİİLİN) GÖREVLERİ

■ Ek eylemin (ek fiilin) **iki** görevi vardır.

**A. İsim ve isim soylu sözcükleri yargı** bildirir duruma getirmek yani **yüklem** yapmak.

**B. Fiilleri birleşik zamanlı** yapmak.

### A. İsim ve İsim Soylu Sözcükleri Yüklem Yapmak (İsim Cümlelerinde Ek Fii)

■ **İsim ve isim soylu sözcükler** (filimsi,sıfat, zamir, edat, zarf) **ek eylem** olarak **yargı bildirir** duruma getirirler yani **yüklem olur**.

■ İsim cümlelerinde ek eylem **dörde** ayrılır. (**idi, imiş, ise, idir**)

### 1. Ek Eylemin Bilinen(Görülen) Geçmiş Zamanı (idi)

■ **İsimlerin ve isim soylu sözcüklerin yanına** gelir.

■ Söyleyişte ve yazı dilinde “i”ünlüsü düşer

■ **İsime** “-di, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü” şeklinde eklenir.

■ Bahsedilen duruma **tanık olma anlamı** taşır.

**ÖRN:**Ali sınıfın en başarılı öğrencisiy**di**.

**ÖRN:** Okuduğum kitap oldukça etkileyiciy**di**.

**ÖNEMLİ BİLGİ:** Kip eki olan “-di” ile ek eylem olan “-di” **karıştırılmamalıdır**. Kip eki olan “-di” fiilin yanına gelir “idi” şeklinde **yazılamaz**. Ek eylem olan “-di” ismin yanına gelir “idi” şeklinde **yazılabilir**. Ayrıca kip ekleri “-me/-ma” sözcüğü ile **olumsuz** olurken ek eylem “değil” sözcüğü ile **olumsuz** olur.

### ÖRN

Hava çok serin**di**. (serin **idi**/ serin **değildi**.)

Annem az önce eve gel**di**. (gel idi/ gel**medi**.)

**ACIKLAMA:** Yukarıdaki birinci cümlede “-di” ismin yanına gelmiştir, “idi” şeklinde yazılabilir, “değil” sözcüğü ile **olumsuz** yapılır o hâlde **ek eylemdir**. 2. cümlede “-di” fiilin yanına gelmiştir, “idi” şeklinde **yazılamaz**, “-me” olumsuzluk eki ile olumsuz olmuştur. O hâlde **kip** ekidir.

**Aşağıdaki cümlelerden ek eylemin bilinen (görülen) zamanını alan sözcüğün bulunduğu cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyelim.**

- O gün dediklerini denemeye karar verdim.
- Newton kuşkusuz en büyük zekâlardan biriydi.
- O genç adamın adı Ali Yıldırım’dı.
- İlk işi bir mağazada çalışmaktı.
- Thomas Edison, elektrikle çalışan bir ampülü hayal etti.

## 2. Ek Fiilin Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanı (İmiş)

- İsimlere ve isim soylu sözcüklerin yanına gelir.
- Söyleyişte “i” ünlüsü düşer.
- İsimlere “-miş, -miş, -muş, müş” şeklinde eklenir.
- Bahsedilene **duyma, öğrenme, sonradan fark etme** anlamı taşır.

### ÖRN

Başarının ilk şartı kendine **güvenmiş**.

İzlediği film çok **güzelmiş**.

O da artık herkes **gibiymiş**.

**ÖNEMLİ BİLGİ:** Ek eylem olan “-miş” ile kip eki olan “-miş” **karıştırılmamalıdır**. Ek eylem olan “-miş” ismin yanına gelir, ayrı bir sözcük olarak “**imış**” şeklinde yazılabilir. Kip eki olan “-miş” fiilin yanına gelir, “**imış**” şeklinde ayrı bir sözcük olarak **yazılamaz**. Ayrıca ek eylem olan “-miş”, “**değil**” edatı ile **olumsuz** olur. Kip eki olan “-miş” “-me/-ma” olumsuzluk ekini alarak **olumsuz** olur.

### ÖRN

Zihnini yükselten, cesaretlendiren, canlandıran iyimser düşüncelerle hayat bilmecesini **çözmüş**. (**çöz imiş- olmuyor/ çözmemiş- kip eki**)

Arkadaşımın babası çok başarılı bir **cerrahmiş**. (**cerrah imiş. /cerrah değilmiş- ek eylem**)

**AÇIKLAMA :** Yukarıdaki 1. cümlede “**çözmüş**” sözcüğünde **ek eylem yoktur, kip eki vardır**. Çünkü “**çöz ümüştü**” şeklinde **yazılamaz** ayrıca “-me” olumsuzluk ekini **alarak olumsuz** olur. 2. cümlede “**cerrahmiş**” sözcüğünde **ek eylem vardır**. Çünkü “**cerrah imış**” şeklinde **ayrı bir sözcük** gibi yazılabilir ve “**değil**” edatı alarak **olumsuz** olur.

**Aşağıdaki cümlelerden ek eylemin öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanını alan sözcüğün bulunduğu cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyelim.**

- Onu harekete geçiren en büyük güç cesaretiymiş.
- Başarılı bir avukat olmak en büyük hayaliymiş.
- Kristof Kolomp Batı’ya doğru ilk yolculuğuna 1492 yılında çıkmış.
- Wright Kardeşler, havada uçan bir makine hayal etmişler.
- Elleriindeki tek bilgi kırtısı birkaç gazete küpüründen ibaretmiş.
- Öğrencilerin çoğu dünya çapında yarışmalara katılmışlar.

### **3. Ek Fiilin Geniş Zamanı (idir)**

- İsimlere “**idir**” getirilerek yapılır.
- Ek fiilin geniş zamanında “**idir**” genellikle **düşer** ve **kişi ekleri ek fiilin geniş zamanı** olarak kullanılır.
- İsimlere “**-im, -sin, -dir, -iz, -sınız, -dirler /-lerdir**” şeklinde eklenir.
- Bahsedilen durumun **her zaman gerçekleştiği** anlamı taşır.

### **ÖRN**

Bugün hepimiz çok **yorgunuz**.

Sağlık varsa huzur da **vardır**.

Soru çözerken çok **dikkatsizim**.

Bence sen oldukça **düzenlisin**.

Onlar her zaman **paylaşımçıdırlar**.

**ÖNEMLİ BİLGİ:** Ek fiilin geniş zamanı olan “**-dır**” bazen düşer. Yine de **yüklem ek eylemle çekimlenmiş** kabul edilir. (Cümlenin sonunda nokta varsa, yüklem isim ise ve ek eylem almamışsa mutlaka ek eylemin geniş zamanı “**idir**” almıştır ancak yazı dilinde “**idir**” düşmüştür.)

O, çok başarılı bir **doktor**. (**doktor**dur****.)

Şu ana kadar gördüğüm en güzel **manzara**. (**manzara**dır****.)

**AÇIKLAMA:** Yukarıdaki **her iki sözcükte** de ( “**doktor**”, “**manzara**” ) ek eylem yokmuş gibi görünmektedir. Ancak **her iki sözcükte isimdir** ve **isimler ek eylem almadan yargı bildiremez** yani **yüklem olamaz**. Ohâlde **her iki sözcükte de ek eylem vardır**. Her iki sözcük ek eylemin geniş zamanı “**-dır**”ı almıştır ancak “**-dır**” düşmüştür. Biz yine de **her iki sözcüğü ek eylem almış** olarak kabul etmeliyiz. Sorularda bu tarz kullanımlar olursa “**Hangisi ek eylem almamıştır?**” denilirse bu tarz kelimeleri **ek eylem almış** olarak kabul etmeliyiz.

**ÖNEMLİ BİLGİ:** Ek fiilin geniş zamanını şahıs ekleri ile karıştırmamalıyız. Şahıs ekleri, fiile kip eklerinden sonra gelir. Olumsuzu “-me/-ma” olumsuzluk eki ile yapılır. Ancak ek eylem, isme gelir ve olumsuzu “değil” sözcüğü ile yapılır.

### ÖRNEK

Eğer yapmak istediğiniz şey doğruysa onu **yapın**. (yapmayın- şahıs eki)

Bence sen oldukça **başarılısın**. (başarılı değilsin- ek eylem)

Bu ders ek fiili çok iyi **kavrayacağız**. (kavramayacağız- şahıs eki.)

Biz insanî deneyimler yaşayan **varlıklarız**. (varlıklar değiliz- ek eylem)

**Aşağıdaki cümlelerden ek eylemin geniş zamanını alan sözcüğün bulunduğu cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyelim.**

- Hayatta bazen mucizeler mümkündür.
- İnsanın istekle çalışarak elde edemeyeceği hiçbir şey yoktur.
- Amaçlarınıza ancak çok çalışarak ve kararlılıkla ulaşırsınız.
- İyi yaşıyor olmamı aileme borçluyum.
- İnsanları kendi olduğunuz gibi görürsünüz.
- Dışarıda yardım etmek isteyen bir sürü mükemmel insan var.
- Engeller, duvarlar kendi zihnimizde.

#### **4. Ek Fiilin Şartı (Koşulu) ( ise)**

- İsimlere “ise” şeklinde eklenir.
- Söyleyişte ve yazıda “i” ünlüsü düşer.
- İsmine yanına “- se/-sa” şeklinde gelir.
- Diğer ek eylemlerden farklı olarak **ismi yüklem yapmaz**, cümleye **şart (koşul) anlamı** katar. **(SAKIN UNUTMA!)**

#### **ÖRN**

Hava **güzel**se sinemaya gideriz. (güzel ise)

Söylediğin gibi **başarılı**sa soruları çözer. (başarılı ise)

Kıyafeti **ince**se elbette üşüyecek. (ince ise)

**ÖNEMLİ BİLGİ:** Ek eylemin şartı ile kip eki olan **dilek- şart kipini karıştırmamalıyız**. Ek eylemin şartı isme gelir ve “ise” şeklinde ayrı bir sözcük olarak yazılabilir. Kip eki olan “-se” fiilin yanına gelir ve “ise” şeklinde ayrı bir sözcük olarak **yazılamaz**. Ayrıca ek eylemin şartı “değil” sözcüğü ile **olumsuz** olurken **kip eki olan “-se” “-me/-ma” ile olumsuz olur**.

#### **ÖRNEK**

Üzerinde **düşün**sen problemi çözersin. ( düşünmesen / düşün isen – olmuyor.)

Eğer yapmak istediğiniz şey **doğru**sa onu yapın. (doğru değilse/ doğru ise- oluyor.)

**AÇIKLAMA:** Yukarıdaki 1. cümledeki “-se” ekini “ise” şeklinde ayrı bir sözcük olarak **yazamayız**. Ayrıca “-me” olumsuzluk eki ile **olumsuz yaparız** o hâlde **kip ekidir**. 2. cümledeki “-se” ekini ise “ise” şeklinde ayrı bir kelime gibi yazabiliriz ve “değil” edatı ile **olumsuz yaparız** o hâlde **ek eylemdir**.

**Aşağıdaki cümlelerden ek eylemin şartını (koşulunu) alan cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyelim.**

- İnanç yoksa başarı da yoktur.
- Akılsızca bir şeyi, milyonlarca insan söylese de o şey yine akılsızcadır.
- Oğullarının yolculuğuna içlerinden gelmese de razı oldular.
- İsteddiğiniz şey çok derinlerdeyse buluncaya dek kazmaktan vazgeçmeyin.
- Zayıf iradeli insanlar fırsat bekler, güçlülere onu yakalar.
- Yıllar geçse de üstünden bu kalp seni unutmaz.

**ÖNEMLİ BİLGİ:** İsimlere gelen ek eylemler eklendiği sözcüğü **yargı bildirir** duruma getirir yani **yüklem** yapar. Ancak ek eylemin şartı eklendiği sözcüğü **yüklem yapmaz** cümleye **koşul- sonuç anlamı** katar. Bu sebeple ek eylemi hep **yüklemde** aramamız bizi **hataya** düşürür.

## **EK EYLEMİN OLUMSUZ BİÇİMİ**

- İsim cümlelerinde ek eylemin **olumsuz biçimi** “değil” edatı ile yapılır.
- “Değil” edatı **isim** ile **ek eylem** arasına girer. (Ek eylemden hemen önce gelir.)

**ÖRN:** Resimdeki erkek çocuğun saç rengi **farklıdı.**

**Olumsuz Biçimi:** Resimdeki erkek çocuğun saç rengi farklı **değildi.**

**ÖRN:** O gün herkes için sıradan bir **günmüs.**

**Olumsuz Biçimi:** O gün herkes için sıradan bir **gün değilmiş.**

**ÖRN:** Başarının çalışmaktan önce geldiği tek yer **sözlüktür.**

**Olumsuz Biçimi:** Başarının çalışmaktan önce geldiği tek yer **sözlük değildir.**

## **EK EYLEMİN SORU BİÇİMİ**

- Ek eylemin **soru biçimi** “mi” soru edatı ile yapılır.
- “mi” soru edatı **isim** ile **ek eylem** arasına girer. (Ek eylemden hemen önce gelir.)
- “mi” soru edatı **ayrı yazılır.** “mi” soru edatından sonra gelen **ek eylem** “mi” soru edatına **bitişik** yazılır.

**ÖRN:** Başarı cesaretin **çocuğudur.**

**Soru Biçimi:** Başarı cesaretin **çocuğu mudur?**

**ÖRN:** Düşmanı affetmek , dostu affetmekten daha **kolaymış.**

**Soru Biçimi:** Düşmanı affetmek, dostu affetmekten daha **kolay mıymış?**

**ÖRN:** Köyümüzün yolları hep **çamurluydu.**

**Soru Biçimi:** Köyümüzün yolları hep **çamurlu muydu?**

**Aşağıda cümlede geçen ek eylemleri hem soru biçimiyle hem de olumsuz biçimleri ile cümlede kullanalım.**

1. Bugünün güzel zamanları, yarımın üzücü düşünceleridir.
2. Hırs, başarısızlığın son sığınağıymış.
3. Onu hayellerine ulaştıran en önemli şey cesaretiydi.

## ALİŖTIRMALAR

**AŖađıda verilen yargılar doğru ise cümlenin başına “D”, yanlış ise “Y” yazalım. Yanlış bilgiyi mutlaka düzeltelim.**

( **Y** ) İsim cümlelerinde ek eylem “idi, imiş, idir” olmak üzere üçe ayrılır. (İsim cümlelerinde ek eylem, “idi, imiş, ise, idir” olmak üzere dörde ayrılır.)

( ) İsimlerin yanına gelen “-di, -miş, -se” kimi zaman kip eki kimi zaman ek eylem olur.

( ) Ek eylemin geniş zamanı “-dir” “-im, -(s)in, -iz, -(s)iniz” şeklinde ismin yanına gelebilir.

( ) Ek eylemin geniş zamanı “-dır, -dırlar” yazılmayabilir yine de sözcük ek eylem almış kabul edilir.

( ) Ek eylem alan isimler her zaman yargı bildirir ve cümlenin sonunda olur.

( ) İsim cümlelerinde ek eylemin olumsuzu “değil” ile yapılır.

( ) “Onu hayatta tutan en önemli güç hayalleriydi.” cümlesinde ek eylemin öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanı kullanılmıştır.

( ) “Başaramayacağını düşündüğü için almış olduğu bütün kararlardan dönmüş.” cümlesinde ek eylem kullanılmıştır.

( ) “Umudu varsa vazgeçmeyecek. “ cümlesinde ek eylem alan bir sözcük vardır.

( ) İsimler ek eylem almadan yüklem olamaz.

( ) Ek eylem, sadece isim soylu sözcüklerin yanına gelir.

( ) Ek eylemler yapım ekidir, eklendikleri sözcüğün türünü veya anlamını değiştirir.



Aşağıdaki tabloda geçen cümlelerde ek eylem (ek fiil) alan sözcükleri bulup sözcüğün altını çizelim. Sözcüğün aldığı ek eylemin adını örnekteki gibi belirtelim.

	CÜMLELER	SÖZCÜĞÜN ALDIĞI EK EYLEM
1	Engeller, duvarlar kendi <u>zihnimizdedir.</u>	“-dir “ – Ek Eylemin Geniş Z.
2	Odada bir masa ve bir banktan başka bir mobilya yoktu.	
3	Her yeni gün baştan başlamak için yeni bir şanstır.	
4	Sağlık varsa huzur vardır.	
5	Ben bu dünyada sadece bir ziyaretçiyim.	
6	Zayıf insanların en büyük korkusu yalnız kalmakmış.	
7	Bir zamanlar güzeliğiyle böbürlenmiş bir prenses varmış.	
8	Zamanında çok iyi bir okuydu.	
9	Kaybedenin her zaman bir bahanesi vardır.	
10	Gökyüzü bulutluysa yağmur yağar.	
11	Büyük hatalar, büyük ,kalın halatlar gibi bir yığın ipten meydana gelir.	
12	Kendi hayatınızı kendiniz belirleyin.	

Aşağıdaki tabloda verilen isimleri istenilen ek fiilin (ek eylemin) zamanlarına göre çekimleyerek birer cümlede kullanınız.

KELİMELER	HANGİ EK FİİL İLE ÇEKİMLENECEĞİ	CÜMLELER
kitap	Ek fiilin öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanı	
cesaret	Ek fiilin şartı(koşulu)	
insan	Ek fiilin geniş zamanı	
rüya	Ek fiilin bilinen (görülen) geçmiş zamanı	
sevgi	Ek fiilin geniş zamanı	
hoşgörü	Ek fiilin görülen (bilinen) geçmiş zamanı	
hayal	Ek fiilin öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanı	
karanlık	Ek fiilin şartı (koşulu)	

**SORU:** Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yargı bildiren sözcük ek fiil (ek eylem) almıştır?

- A) Babamlar, araba arızalandığı için köye bir saat geç varmışlar.
- B) Her fırsatta kitap okumaya çalışıyorum.
- C) Türkiye, her yönüyle eşsiz bir ülkedir.
- D) Yaşadığınız şehri tanıtan bir broşür hazırlamalısınız.

## **B. Basit Zamanlı Fiilleri Birleşik Zamanlı Fiil Yapar (Fiil Cümlelerinde Ek Eylem)**

■ **Fiil cümlelerinde ek eylemi** kavrayabilmen için **basit zamanlı fiillerin** ve **birleşik zamanlı fiillerin** ne olduğunu çok iyi **bilmelisin**.

**Basit Zaman Fiil:** Sadece **bir kip** eki almış fiillerdir. **Basit zamanlı fiiller haber kipi** ya da **dilek kipinden** sadece **birini** alırlar.

**Birleşik Zamanlı Fiil:** **Birden fazla kip** eki almış fiildir. Birleşik zamanlı fiillerde **iki kip** eki **yan yana** gelir. **İkinci kip** eki daima **ek eylemdir**.

### **ÖRN**

Ben her akşam buraya **gelirim**.

Ben her akşam buraya **gelirdim**.

### **ÖRN**

Eve giderken beni **aramalı**.

Eve giderken beni **aramalıydı**.

### **ÖRN**

Bu hafta Ankara'ya **gelecek**.

Bu hafta Ankara'ya **gelecekti**.

### **ÖRN**

Güne iyi başlamak için her sabah kahvaltı **yapar**.

Güne iyi başlamak için her sabah kahvaltı **yaparmış**.

**AÇIKLAMA:** Yukarıdaki örneklerde **birinci cümleler basit zamanlıdır**. Çünkü **bir tane kip** eki almıştır. **İkinci cümleler ise birleşik zamanlıdır**. Çünkü **iki tane kip** eki almıştır. **İkinci kip** eki **ek eylemdir**.

■ **Fiil cümlelerinde ek eylem üçe** ayrılır. (Ek eylemin hikâyesi, ek eylemin rivayeti, ek eylemin şartı.)

**ÖNEMLİ BİLGİ:** **İsim cümlelerinde** ek eylem **dörde** ayrılırdı. Ancak **fiil cümlelerinde** ek eylem **üçe** ayrılır. **Fiil cümlelerinde** ek eylemin **geniş zamanlı çekimi** “-dir “ **yoktur**. “-dir” fiillerde cümleyi **birleşik zamanlı yapmaz**, fiillere **kesinlik** ya da **tahmin** anlamı katar. **(SAKIN UNUTMA!)**

## 1. Ek Eylemin Hikâye Birleşik Zamanı (idi)

- **Haber kipi** ya da **dilek kipi almış** bir fiile “**idi**” ek eylemi **getirilerek** yapılır.
- **Söyleyişte** ve **yazımda** “**i**” ünlüsü genellikle **düşer** “**-di**” şeklinde **eklenir**.
- Eylemin **geçmişte yapıldığını** anlatır.
- **Hangi kip ekinden sonra** gelmişse **onun hikâyesi** olarak adlandırılır.

**ÖRN:** Bir gün zengin bir adamın evinde büyük bir ziyafet veriliyorddu.

**AÇIKLAMA:** Yukarıdaki cümlede geçen fiilde “**-yor**” kip ekidir. Kip ekinden **sonra ikinci kip eki** “**-di**” gelmiştir. **İki kip eki yan yana** gelince **ikinci kipe ek eylem** demeliyiz. “**-di**” ek eylemin **hikâyesidir**. “**-di**” ek eylemi **şimdiki zamandan sonra** geldiği için **şimdiki zamanın hikâyesi** olarak adlandırılır.

### **ÖRNEK**

Birçok hayalini gerçekleştirmişti hayatta. (**Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi**)

Kalabalıktan uzak yerleri seçerdim trene bindiğimde. (**Geniş zamanın hikâyesi**)

Ona ikinci şansı hiç vermemeliydin. (**Gereklilik kipinin hikâyesi**)

**ÖNEMLİ BİLGİ:** “**idi**” ek eylemi **isimlere** gelip **ismi yüklem** yapınca **ek eylemin bilinen** ( **görülen** ) **geçmiş zamanı** olarak adlandırılır. “**idi**” ek eylemi **fiillere** gelip **fiilleri birleşik zamanlı** yapınca **ek eylemin hikâyesi** olarak adlandırılır. Bir **fil** sadece **bir tane kip** eki almışsa ve bu ek “**-di**” ise **haber (bildirme)** kiplerinden **bilinen (görülen)** **geçmiş zamandır** ve **ek eylem yoktur**.

### **ÖRNEK**

◆ Sabah sokaklar hiç olmadığı kadar **kalabalıkti**. (İsme gelip yüklem yapmış- ek eylemin bilinen geçmiş zamanıdır.)

◆ Yaşamı boyunca sayısız kasırga ve fırtınaya tanık olmuştu. (Fiile gelerek birleşik zamanlı fiil yapmıştır. Ek eylemin hikâyesidir.)

◆ Yemek vakti gelince çocuklar sofraya geldiler. (Fiile gelmiştir ve fiilde tek bir tane kip olduğu için ek eylem diyemeyiz. Bilinen geçmiş zamandır ve haber kipidir. )

**Aşağıdaki cümlelerde ek eylemin hikâyesi ile çekimlenen fiiller varsa cümlenin başındaki kutucuğu işaretleyelim.**

- Başarı öyküsü beni çok etkilemişti.
- Kitaplara verdiği değer onu ünlü biri yapacaktı.
- O gün hiç olmadığı kadar mutluydu.
- Tek boş koltuğa tereddütle oturdum.
- Artık gökyüzüne baktığımda sadece bulutları görüyordum.

## 2. Ek Eylemin Rivayet Birleşik Zamanı (imiş)

- **Haber kipi** ya da **dilek kipi** almış bir fiile “**imiş**” ek eylemi getirilerek yapılır.
- **Söyleyişte** ve **yazımda** “**i**” ünlüsü genellikle **düşer** “**-miş**” şeklinde **eklenir**.
- **Hangi kip ekinden sonra** gelmişse **onun hikâyesi** olarak adlandırılır.

### **ÖRNEK**

Haftada birkaç gün kilometrelerce koşuyormuş.

**ACIKLAMA:** Yukarıdaki cümlede geçen fiilde “-yor” kip ekidir. Kip ekinden sonra **ikinci kip eki** “-miş” gelmiştir. **İki kip eki yan yana** gelince **ikinci kipe ek eylem** demeliyiz. “-miş” ek eylemin **rivayetidir**. “-miş” ek eylemi **şimdiki zamandan sonra** geldiği için **şimdiki zamanın rivayeti** olarak adlandırılır.

### **ÖRNEK**

Yarıda bıraktığı üniversiteye bu yıl devam edecekmiş. (Gelecek zamanın rivayeti)

Son derece soğukkanlı ve cesur görünmeliymiş. (Gereklilik kipinin rivayeti)

Zamanla ve sabırla dut yaprağı atlas olurmuş. (Geniş zamanın rivayeti)

**ÖNEMLİ BİLGİ:** “imiş” ek eylemi **isimlere** gelip **ismi yüklem** yapınca **ek eylemin öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanı** olarak adlandırılır. “imiş” ek eylemi **fiillere** gelip **fiilleri birleşik zamanlı** yapınca **ek eylemin rivayeti** olarak adlandırılır. Bir **fiil** sadece **bir tane kip** eki almışsa ve **bu ek “-miş”** ise **haber (bildirme)** kiplerinden **öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanıdır** ve **fiilde ek eylem yoktur**.

### **ÖRNEK**

◆ İhtiyar adamın en büyük mirası **kütüphanesiymiş**. (İsme gelip yüklem yapmış- ek eylemin öğrenilen geçmiş zamanı)

◆ Zamanla ve sabırla dut yaprağı atlas olurmuş. (Fiile gelerek birleşik zamanlı fiil yapmıştır. Ek eylemin rivayetidir.)

◆ Çocuğun ağlamaktan gözleri kızarmış. ( Fiile gelmiştir ve fiilde bir tane kip olduğu için ek eylem diyemeyiz. Öğrenilen geçmiş zamandır ve haber kipidir.)

**Aşağıdaki cümlelerde ek eylemin rivayeti ile çekimlenen fiiller varsa cümlenin başındaki kutucuğu işaretleyelim.**

- Şans ona hazır olanları seçermiş.
- Güçlü dimağlar ölü fikirlerle düşünemezmiş.
- Çocuğun ağlamaktan gözleri kızarmış.
- Sonunda bir böcek ordusu ağaca saldırmış, onu yere devirmiş.
- Sınava yetişmek için erken yatmalıymış.

### **3. Ek Eylemin Şartlı Birleşik Zamanı (ise)**

- **Haber kipi** ya da **dilek kipi** almış bir fiile “**ise**” ek eylemi getirilerek yapılır.
- **Söyleyişte** ve **yazımda** “**i**” ünlüsü genellikle **düşer** “**-se**” şeklinde **eklenir**.
- **Hangi kip ekinden sonra** gelmişse **onun şartı** olarak adlandırılır.

#### **ÖRNEK**

Ancak ekip olarak çalışır**sa**k başarılı oluruz. (**Geniş zamanın şartı**)

Nefes alıyor**sanız** hayal kurabilirsiniz. (**Şimdiki zamanın şartı**)

Yarın erken gelecek**se** akşamdan hazırlık yapayım. (**Gelecek zamanın şartı**)

**ÖNEMLİ BİLGİ:** “ise” ek eylemi **isimlere** gelip **ismi yüklem** yapınca **ek eylemin şartı (koşulu)** olarak adlandırılır. “ise” ek eylemi **fiillere** gelip **fiilleri birleşik zamanlı** yapınca **ek eylemin şartlı birleşik zamanı** olarak adlandırılır. Bir **fiil** sadece **bir tane kip** eki almışsa ve bu ek “-se” ise **dilek/tasarlama** kiplerinden **şart-dilek** kipi ve **fiilde ek eylem yoktur**.

#### **ÖRNEK**

- ◆ Çöküş ne kadar **büyükse** alınacak ders o kadar büyük olur. (İsme gelip yüklem yapmış- ek eylemin şartı)
- ◆ Eğer evrene kulak ver**mezse**k tuğlalar gibi büyük problemlerle karşılaşırız. (Fiile gelerek birleşik zamanlı fiil yapmıştır. Ek eylemin şartlı birleşik zamanı.)
- ◆ Ne kadar iste**sem** de dikkatimi okuduğum kitaba veremiyorum.( Fiile gelmiştir ve fiilde bir tane kip olduğu için ek eylem diyemeyiz. Dilek tasarlama kiplerinden şart-dilek kipi.)

**Aşağıdaki cümlelerde ek eylemin şartlı birleşik zamanı ile çekimlenen fiiller varsa cümlenin başındaki kutucuğu**

- Neyi severek yapıyorsanız onu yaparken para kazanmanın yolunu bulmalıyız.
- Onun desteği olmasaydı bu işi başaramazdım.
- Bir insana olabileceği hâli ile bakarsanız olması gerektiği gibi olur.
- Başkasını inandırmak istiyorsan önce kendin inanmalısın.
- Bir kimse fikren güçlüyse her alanda yükselir.

**Aşağıdaki yargılar doğru ise yargının başındaki yay ayrıca “D” , yanlış ise “Y” yazalım. Yanlış mutlaka düzeltelim.**

- ( ) Bir fiilin ek eylem aldığını ifade edebilmemiz için fiilde iki kip ekinin yan yana gelmesi gerekir.
- ( ) Ek eylem almış fiiller birleşik zamanlıdır. Ek eylem almış fiillerde her iki kip de haber(bildirme) kipi olmak zorundadır.
- ( ) Fiillerde ek eylem “ ek eylemin hikâye birleşik zamanı, rivayet birleşik zamanı, şartlı birleşik zaman ve geniş zamanlı birleşik zamanı” olmak üzere dörde ayrılır.
- ( ) Fiillerde ek eylemi sadece yargı belirten sözcükte yani yüklemde aramalıyız.
- ( ) “Ne ekersen onu biçersen” atasözünde ek eylem vardır.
- ( ) “Her akşam saatlerce denizi seyrederdi.” cümlesinde geniş zamanın rivayeti kullanılmıştır.
- ( ) “Her güçlük, her başarısızlık kendinden daha güçlü bir faydanın tohumunu içinde barındırır.” cümlesinde ek eylem yoktur.
- ( ) Fiillere gelen ek eylemi de tıpkı isimlere gelen ek eylem gibi ayrı birsözcük olarak “idi, imiş, ise” şeklinde kullanabiliriz.

**Aşağıdaki tabloda geçen cümlelerde basit zamanlı fiiller yer almaktadır. Basit zamanlı fiillerin altını çizelim daha sonra belirtilen ek eylemleri getirerek birleşik zamanlı olacak şekilde cümleyi yeniden yazalım.**

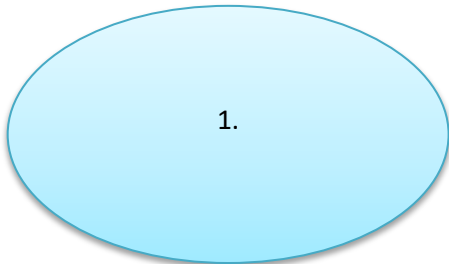
	<b>Basit Zamanlı Fiillerin Yer Aldığı Cümleler</b>	<b>Hangi Ek Eylemle Birleşik Zamanlı Yapılacağı</b>	<b>Cümlenin Birleşik Zamanlı Yapılmış Hâli</b>
<b>1</b>	Televizyon yayını aniden <u>kesildi</u>	Ek Eylemin şartlı birleşik zamanı	Televizyon yayını aniden <u>kesildiyse...</u>
<b>2</b>	Rüyasına geri dönüp kendi havuzuna kapanmış.	Ek eylemin hikâye birleşik zamanı	
<b>3</b>	Çoğu insan gibi o da tecrübeyle hayatı öğrenecek.	Ek eylemin rivayet birleşik zamanı	
<b>4</b>	İnsanın burnunun dibindeki şeyi görmesi fazla beceri gerektirmez.	Ek eylemin rivayet birleşik zamanı	
<b>5</b>	Güzel yaşamak ve kazanmak istiyor	Ek eylemin şartlı birleşik zamanı	
<b>6</b>	3 Kasım 1900’de Almanya’nın Bavyera eyaletinde doğmuş.	Ek eylemin hikâyesi	

Aşağıdaki tabloda geçen cümlelerde ek eylem (ek fiil) alan sözcükleri bulup sözcüğün altını çizelim. Sözcüğün aldığı ek eylemin adını örnekteki gibi belirtelim.

	<b>Cümleler</b>	<b>Sözcüğün Aldığı Ek Eylem ve Ek Eylemin Adı</b>
<b>1</b>	Kemancıyı fark edene kadar 3 dk. <b>geçmişti.</b>	<b>“-di” – Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi</b>
<b>2</b>	Çok yorulduğu için bundan böyle dinlenecekmış.	
<b>3</b>	Başka bir geminin üzerimize doğru geldiğini görürsek dümen kullanırız.	
<b>4</b>	Kendi kendinizin kılavuzu olmak isterseniz bunu yaparsınız.	
<b>5</b>	Herkes benim başarılı bir atlet olduğumu düşünürdü.	
<b>6</b>	Ülkeme bu kez altın madalya ile döneceğime inanıyordum.	
<b>7</b>	Başarılı olmak için mutlaka bir hedefe odaklanmalıymış.	
<b>8</b>	Hastalığına tanı koymakta zorlanıyorlarsa başka bir hastaneye gitmelisin.	
<b>9</b>	O da bizimle birlikte gelseydi keşke.	
<b>10</b>	Sınavda tüm soruları doğru çözmüşmüş.	
<b>11</b>	Antrenmanlara katılmazsan olimpiyatları unutmalısın.	
<b>12</b>	Jules Verne'nin kitaplarını okuyacakmış.	

1. Küçük geçit yumuşak mavi ışıklarla **aydınlatılmıştı.**
2. Yapamazsın diyenler yapanları durduramadılar.
3. Her akşam saatlerce denizi seyreder.
4. Hayatta başarılı olmanın sırrı sadece başarısız olanlar tarafından bilinirmiş.
5. Anlayışlı olursanız her şeyi değiştirebilirsiniz.
6. Bir türlü söndüremedi içindeki öfkeyi.
7. Neyi yapabileceğinize inanıyorsanız ona başlayın.
8. Müzisyene en çok ilgi gösteren üç yaşındaki bir çocukmuş.

**Yukarıdaki cümlelerde fiiller geçmektedir. Bu fiillerin altını çizip ek eylem almış fiillerin geçtiği cümlelerin numaralarını aşağıdaki kutucuğa yazalım.**



## **BİRLEŞİK ZAMANLI FİİLLERİN CÜMLEYE KATTIĞI ANLAMLAR**

■ Birleşik zamanlı fiiller, eklendikleri fiile zaman anlamının yanı sıra “küçümseme, terk edilmiş alışkanlık, kesinlik, ihtimal (olasılık), başkasından duyma, gerçekleşmemiş beklenti” gibi anlamlar da kazandırır.

### **1. Küçümseme / İnanmama Anlamı**

- “-miş + mış” yapısı cümleye “küçümseme, alay, inanmama, kinaye” anlamı katar.
- Cümlede yazılı olmasa bile zihnimizde “güya” ifadesi vardır.

#### **ÖRN**

Bütün ödevlerini eksiksiz yapmışmış.

Tüm bu harika yemekleri tek başına yapmışmış.

### **2. Terk Edilmiş Alışkanlık**

- “-r+di” yapısı cümleye “terk edilmiş alışkanlık” anlamı katar.
- Eskiden yapıyordum, şimdi yapmıyorum anlamı vardır.

#### **ÖRN**

Önceleri düzenli olarak yarım saat spor yapardım.

Küçükken kahvaltıda hep süt içerdim.

### **3. Başkasından Duyma**

- “-r +miş” ve “-yor +muş” birleşik yapıları cümleye “başkasından duyma , başkasından öğrenme” anlamı katar.
- Cümlede yazılı olmasa bile zihnimizde “Emin değilim, öyle duydum.” ifadesi vardır.

#### **ÖRN**

Hafta içi her gün kütüphaneye gidermiş.

Orhan TÜBİTAK için çok iyi bir proje hazırlıyormuş.



#### **4. Gerçekleşmemiş Beklenti**

■ “-ecek+ti” birleşik yapısı cümleye “gerçekleşmemiş beklenti, gerçekleşmemiş niyet” anlamı katar.

■ Cümlede “Öyle olacaktı ama olmadı.” anlamı vardır.

Arkadaşım ve ailesi geçen yaz tatile bize gelecekti.

Dogum gününe güya beni de davet edecekti.

#### **5. Kesinlik Anlamı**

■ “-miş + tir “ birleşik yapısı **bazen** cümleye “kesinlik” anlamı katar.

Kalemleri bırakın, sınav sona ermiştir.

Lütfen içeri giriniz, ders zili çalmıştır.

#### **6. Olasılık /İhtimal Anlamı**

■ “-miş + tir” yapısı cümleye bazen olasılık anlamı katar.

■ Cümlede “belki, sanırım, herhalde” anlamı vardır.

Belki İstanbul’ a varmıştır.

Bu saate kadar çoktan eve dönmüştür.

#### **7.Akıl Verme Anlamı**

■ “-malı+ dı “ birleşik yapısı cümleye “akıl verme” anlamı katar.

■ Cümlede “iyi olurdu” anlamı vardır.

Arkadaşınla böyle konuşmamalıydın.

#### **8. Tehdit Anlamı**

■ “-r +se” birleşik yapısı cümleye “tehdit etme” anlamı katar.

Şimdi oraya gelirsem...

**Aşağıdaki tablada verilen cümleleri cümlelerin anlam özellikleri ile eşleştiriniz.**

	<b>Cümleler</b>	<b>Anlam Özellikleri</b>
1	Birinci sınıftan beri iyi bir liseyi kazanmak için düzenli ders çalışıyormuş.	Terk edilmiş alışkanlık
2	Eskiden her hafta sonu arkadaşlarla bir araya gelip sinemaya giderdik.	Kesinlik
3	Bildiklerimi herkese bir bir anlatırsam...	Alay
4	Ona karşı bu denli kaba olmamalıydın.	Başkasından duyma
5	Salı günü güya buluşup birlikte ders çalışacaktık.	Tahmin
6	Olayların tüm suçlusu olarak beni gören arkadaşım hiçbir şey yapmamışmış.	Tehdit
7	Zil çaldı, öğretmen sınıfa girmiştir.	Gerçekleşmemiş beklenti
8	Kağıtlarını henüz teslim etmeyenler, süre dolmuştur.	Akıl verme

**Ek eylemin iki görevi vardır. Bunlardan birincisi isim ve isim soylu sözcükleri yüklem yapmak. İkincisi fiilleri birleşik zamanlı fiil yapmak. Aşağıdaki tablada geçen cümlelerde ek eylem almış sözcüklerin atlarını çizerek ek eylemin hangi .görevle kullanıldığını örnekteki gibi yazalım.**

	<b>Cümleler</b>	<b>Ek Eylemin Görevi</b>
1	Bir şeyi güzel yapan <u>kusurlardır.</u>	İsmi yüklem yapmıştır.
2	Zalim olanlar zayıflardı.	
3	İnsanlar için ne kadar fazlasını yaparsanız kendileri için o kadar azını yaparlar.	
4	Kimse kendi kendisi ile savaşamazmış.	
5	Yürümeyi öğrenmek için düşmeye katlanmak zorundasınız.	
6	İnsanlar yalnızca anladıkları konuda konuşsalar dünyadaki sessizlik dayanılmaz olurdu.	
7	İnsanlar kırmızı bir güle doğru koşarken çoğu zaman ayaklarının altında ezilen kır çiçeklerden habersizdirler.	
8	İstediğiniz her şeye sahipseniz zenginsiniz.	
9	İstiyorsan çalışırsın, çalışırsan gelişirsin.	
10	Şansını günde en az bir kez denemeliydin.	
11	İnsan sınırlarını, onları zorlayarak bulurmuş.	
12	Alışkanlık bir halata benzer.	
13	Kötümser yalnızca tüneli, iyimser tünelin sonundaki ışığı görmüş.	

## 10 SORU İLE BİTİRELİM ☺

### 1. Aşağıdakilerin hangisinde ek fiil diğerlerinden farklı görevde kullanılmıştır?

- A) Anneme araba kullanmayı ben öğretmiştim.
- B) Uzun uzun dalmış, denizi seyrediyordu.
- C) Bu cümlede bazı kelimeler eş anlamları ile birlikte kullanılmıştır.
- D) Metin içinde benzetme söz sanatı vardır.

### 2. Aşağıdakilerin hangisinde ek fiil kullanılmamıştır?

- A) Günün bu saatlerinde sokaklar tenhalaşır.
- B) Mehmet Akif Ersoy, edebiyatımızın en büyük şairlerindedir.
- C) Yapılan gezi anketinde öğrencilerin çoğu İstanbul'u tercih etmiş.
- D) Gördüğümüz kuş, nesli tükenme tehlikesi altında olduğu için koruma altındaymış.

### 3. Aşağıdakilerin hangisinde ek fiil farklı türde bir sözcüğe getirilmiştir?

- A) Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.
- B) Yardıma ihtiyaç duyan herkesin yardımına koşardı.
- C) Bekleme salonundaki koltuklar çok rahattı.
- D) Arkadaşımın mezuniyet elbisesi çiçeklerle bezeliydi.

4. İsim ve isim soylu sözcüklerin yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan ya da eklendiği çekimli fiilleri birleşik zamanlı fiil yapan ek biçimindeki yardımcı eyleme ek fiil ( ek eylem) denir.

### Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek fiil farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Onun spordaki başarısı hepimizi sevindirmişti.
- B) Şiddetli esen rüzgâr ağaçları devirmişti.
- C) Kopacaksa kopsun inceldiği yerden
- D) Caddenin kaldırımları eski eşyalarla doluydu.

5. İsim soylu sözcüklerin sonuna gelerek onların yüklem olmasını sağlayan eklere (-di, -miş, -se, -dir) ek fiil denir.

**Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek fiil yoktur?**

- A) Vakitlerden bir nisan akşamıdır.
- B) Bu bölgede yağış oldukça fazlamış.
- C) Masanın üzerinde yeni aldığı kitaplar vardı.
- D) Buraya ilk gelenin kendisi olduğunu söyledi.

6. Ek fiiller basit zamanlı fiillere eklenerek onları birleşik zamanlı yapma görevini de gerçekleştirirler. Bununla birlikte bu cümlelere farklı anlamlar da kazandırırılar.

**Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek fiilin cümleye kattığı anlam yanlış verilmiştir?**

- A) Arabayı bana teslim ederken yıkatacağı. (Gerçekleşmemiş beklenti)
- B) Yaptığı yanlışları gördüğü halde düzeltmemiştir. (Olasılık)
- C) Kendisini yetiştiren bu adamı eskiden her hafta ziyaret ederdi. (Kesinlik)
- D) Kendisi için söylenenlere kulaklarını tıkıyormuş. (Başkasından duyma)

7. Ek fiilin iki görevi vardır. Bunlardan birincisi isim soylu sözcüklere gelerek onları yüklem yapmak, ikincisi ise basit zamanlı fiillere gelerek onları birleşik zamanlı yapmak. Örneğin “En sevdiği mevsim yazdır.” cümlesinde altı çizili sözcük isimdir ve ek fiil olarak yüklem olmuştur. “Birlikte etkinlik yapardık.” cümlesinde altı çizili sözcük fiildir ve “-ar” geniş zaman ekiyle “-di” ek fiilini olarak birleşik zamanlı bir fiil olmuştur.

**Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek fiil farklı görevde kullanılmıştır?**

- A) Bizimle sinemaya sen de gelecektin.
- B) Bizim yaylalarda hava çok güzeldir.
- C) Pazar günü tüm dükkânlar kapalıymış.
- D) Öğretmenliğe başladığında henüz 22 yaşındaydı.



## CEVAP ANAHTARI

- |      |       |
|------|-------|
| 1. D | 6. C  |
| 2. C | 7. A  |
| 3. B | 8. A  |
| 4. D | 9. C  |
| 5. D | 10. C |

**LÜTFEN OKUYUNUZ:** Çocuklar yukarıdaki notları hazırlamak çok fazla zamanımı aldı. 10 gün araştırdım, kaynakları inceledim. Ama sadece benim çabalamam başarıyı doğurmaz. Birlikte çalışmalıyız. Lütfen yukarıdaki notların çıktısını alın. Notları anlayarak ara ara tekrar edin. Etkinlikleri ve soruları çözün. Bugünün rahatlığı, yarının pişmanlığıdır unutmayın. Başarılı olmak istiyorsanız rahatlığınızdan ödün verip düzenli bir şekilde çalışmalısınız. Ayrıca sadece bu notları değil bu dönem attığım her notun tekrarını düzenli aralıklarla yapıyor olmanız gerekir. Emek olmadan başarı olmaz, unutmayın!